Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҤА ОЛОХ

Хаһыат 1931 сыл алтынньы 15 күнүттэн тахсар

ССКП ЧУРАПЧЫТААҔЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҔЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 146 (5813) | 1982 сыл. Ахсынньы 4 күнэ СУБУОТА | Сыаната 2 харчы

БҮГҮҤҤҮ НҮӨМЭРГЭ:

- Сүөһүгэ эбии аһылыгы бэлэмнээһин — общественность хаан-уруу дьыалата.
- РСФСР 1983 сыллааҕы үрдүк кирбиилэрэ.
- ССРС 60 сылын көрсө үлэбэ үрдүк ситиһиилэр.
- Сири оҥоруу көдьүүһүн үрдэтии — оройуоннааҕы партийнай тэрилтэ улахан суолталаах соруга.
- Үлэһиттэр суруктара.

Дойду Аһыл-үөлүн программатын олоххо киллэриигэ, ССРС тэриллибитэ 60 сыла туолуутун достойнайдык көрсүүгэ общественнай сүөһү бырдыгы кыстыгга уураты суолталаах.

Тыа хаһаайыстыбатын дьарыктанар биһиги оройуоммут үлэһиттэрэ бу бырааһылаах кыстыкка сүөһүнү эчирэппэккэ киирэргэ уонна кининтэн былааннаммыт үүтү, эти ыларга дьулуурдаахтык үлэлииллэр. Совхозтарга от камчитинан улахан болҕомто сүөһүгэ эбии аһылыгы соҕотуопкалааһыныгар ууруллар, сэтинньи 18 күнүттэн ахсынньы 18 күнүгэр диэри оройуоҥҥа бу үлэҕэ ударнай ый

ОБЩЕСТВЕННОСТЬ УОННА СҮӨҺҮ КЫСТЫГА

бара турар. Ити кэмҥэ совхозтарга барыта 2400 тонна дулҕа, талах уонна лабыкта соҕотуопкаланыахтаах. Хас биирдии отделениеҕа, нэһилиэккэ 300 тонналтан итэҕэһэ суох эбии аһылык бэлэмнэниэхтээх. Онно оройуон киинин шефтээх тэрилтэлэрэ 1641 тонна дулҕаны астаран, тиэйэн көмөлөһүөхтээхтэр.

Бу дьыалы быһаарар хаһаайыстыбанай үлэҕэ активнайдык кыттыы — оройуон общественноһын хаан-уруу дьыалата. Ону үчүгэйдик өйдөөн, промкомбинат коллектива шефтэһэр Субурууская аатынан совхоз Болтоҥоттооҕу отделениетыгар кыстык устатыгар тиһигин быспакка көмөлөһөргө эбэһээтиниэтибэ ылынан тэрийиилээхтик үлэлии сылдьар. коллектив Кыыдал учаастагар сүөһү үлэтигэр 5 эдэр рабочайы таһаарда, сүөсүһүттэр олорор дьиэлэрин уонна сельскэй кулууубу өрөмүөннээн, Болтоҥоҕо быйыл саҥа үлэҕэ киирбит хотон подсобнайын уонна ыыһыл мунньугун бэйэтин матырыйаалынан оҥорон биэрдэ, эбии аһылыгы соҕотуопкалааһыныгар субуотунньуктары тэрийэр.

Хомойуох иһин, ити сыаналаах бачыым, үчүгэй саҕалааһын оройуон үгүс общественнай тэрилтэлэриҥэн, үлэ коллективтарыҥан ситэ-хото өйөнө илик.

Сүөһүгэ эбии аһылыгы соҕотуопкалааһыныгар ударнай ый хайдах баран иһэрий?

Сэтинньи 18—20 күннэригэр бастакы массабай тахсыыга сылдьан 926 киһи кыттан 475 тонна дулҕа анньыллан фермаларга таһылынна, 40 тонна хомус, ходуу уонна өрүс талаҕа соҕотуопкаланна. Субуотунньукка Субурууской аатынан уонна Эрилик Эристиин аатынан совхозтар рабочайдара уонна сулууспалаахтара, туһаайнаах нэһилиэктэр общественнай тэрилтэлэрэ кыттыбакка кэриэтэ хааллылар. Ол үрдүнэн кэнники күннэргэ бу үлэни салҕааһын тэрилиннибэтэ. Шефтээх коллективтар дааҕаны бары көхтөөхтүк тахсыбыт буолбатахтар. «Сельхозтехника» холбоһук курдук кыахтаах шефтэһэр тэрилтэлээх «Чурапчы» совхоза бэччээҥҥэ диэри дулҕа анньылла илик.

Онон бастакы субуотунньуктарга кыттыбатах коллективтар ахсынньы иккис нэдиэлэтигэр туһааннаах совхозтарыгар тэрээһиннээхтик тахсан көмөлөһүөх тустаахтар, тэрдиллибит сорудаҕы булгуччу толоруохтаахтар. Ити нэһилиэктэрдээҕи общественнай тэрилтэлэргэ эмиэ сыһыаннаах.

Совхозтар эбии аһылыгы бэлэмниир звенолара үгүс сирдэргэ бачааҥҥа диэри быйаҥнаах үлэлии иликтэр. Эрилик Эристиин аатынан совхоз талах соҕотуопкатыгар звенону саҥа ыйга тэрийбит. Чакырга биир даҕаны тонна дулҕа соҕотуопкалана илик. Бу үлэҕэ Н. С. Говоров звенотун ыытыылта коллективтарга аһаан-ыһаан дьүүллэһиллибэккэ, өйөммөккө хаалан эрэр.

Быйыл даҕаны сүөһү кыстыгын эбии аһылык быһаарыаҕа. От кэмчи, онно эбии хаачыстыбата мөлтөх. Онон совхозтар директордара, отделениелар управляющайдара, партийнай уонна профсоюзнай тэрилтэлэр кыстыкка общественность көмөтүн тэрийиинэн, чуолаан эбии аһылыгы соҕотуопкалааһыныгар күннээҕи дьарыктанар, ударнай ый сорудахтара бары коллективтарынан халбаҥа суох толоруллалларын хааччыйар, аналлаах звенолар үлэлэрин тиһиктээ быстыбаттык хонтуруоллуур эбээһиннээхтэр.

РСФСР ВЕРХОВНАЙ СОВЕТЫН СЕССИЯТА

МОСКВА. (ССТА). Ахсынньы 1 күнүгэр Кремль Улахан дыбарыаһыгар РСФСР Верховнай Советын сессията иккис күнүн үлэлээтэ. Депутаттар ити киэһээҥҥи күн саҕалаабыт 1983 сылга республика экономическай уонна социальнай сайдыытын Государственнай былаанын уонна Государственнай бюджетын туһунан боппуруостары дьүүллэһиини түмүктээтилэр.

Тыл этээччилэр Российскай Федерация үлэһиттэрэ ССКП КК сэтинньитээҕи (1982 с.) Пленумун уураахтарын биир санаанан биһириирдэрин уонна толору өйүүллэрин, ССРС тэриллибитэ 60 сыла туолуутун достойнайдык көрсөргө дьулуһалларын биллэрдилэр.

1983 сыл былааннарын бырайыактар, дьон бэлиэтээнэ сессияҕа, республика бары экономическай оройуоннарын оҥорумтуолаах күүстэрин динамичнайдык сайыннарыы көрүллэр. Хара буора суох зона, Киин—Хара буордаах оройуон, Сибиирь, Дальнай Восток [illegible] хаһаайыстыбаларын салгыы өрө көтөҕүү тыһаалларын олоххо киллэрии салҕаныаҕа.

Ас-үөл программатын толоруу кытта сибээстээх соруктары дьүүллэһэллэригэр араатардар улахан болҕомтону сири туһаныы көдьүүһүн, культуралар үүнүүлэрин, сүөһү иитиитэ бородууксуйатын биэрэрин үрдэтиигэ, тыа сиригэр олохтоох дьаһах тутуутун тупсарыы суолларыгар, тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатын эчирэппэт буолууну, киһини ааһылыйаачыга кэмигэр уонна толору тиэрдиини хааччыйар дьаһалларга уурдулар. Нэһилиэнньэ түс бэйэтин көмө хаһаайыстыбалара, предприятиелар уонна тэрилтэлэр көмө хаһаайыстыбалара ас-үөл ресурсаларын элбэтиигэ улахан суолталаахтара бэлиэтэннэ.

Тыл этиилэргэ кэмниһиини режимин күүһүрдүү, государственнай, былааннылыр уонна үлэ дьиссипилиннэтэрин боппуруостара таарыллынныылар. Бэлиэтээммит ситимнээтэн үлэ оҥорумтуотун үүнүүтэ хаалыытыттан дьиксиннэ этилиннэ. Депутаттар санылларынан, оннук балаһыанньа биир сүрүн биричиинэтэ — наука уонна техника ситиһиилэрин олоххо туһаныы, производство процестарын комплекснай механизациялааһына уонна автоматизацията аа һ ы н, илии үлэтэ ылар өлүүтүн сарбыйыы сорудахтарын ыраахтан ситэ толорбот буолуу.

Норуот туттар табаардарын оҥорооччулар аадырыстарыгар сиэрдээх кртиика этилиннэ. Министерстволар уонна ведомстволар, народнай депутаттар Советтара, диэн этиилэр араатардар, итинник табаардары оҥорон таһаарыыга үлэлэрин күһүрдүөх, баар кыахтары, сырьелар уонна матырыйааллар олохтоох источниктарын толору туһаныах тустаахтар.

РСФСР Верховнай Советын Бастайааннай комиссиялара тыа сиригэр норуот үөрэҕириитин, культура, доруобуйа харыстабылын учреждениелэрын уонна социальнай хааччыйыы дьаһалларын эбии үбүлээһиҥҥэ 56 мөлүйүөн 30 тыһ. солкуобайы биэрэр кыаҕы бэрыыннаах аадалларын туһунан депутаттарга иһитиннэрилиннэ.

Араатардар республика 1983 сылга былаанын уонна бюджетын бигэргэтэргэ этии киллэрдилэр.

Депутаттар 1983 сылга РСФСР экономическай уонна социальнай сайдыытын Государственнай былаанын уонна 1983 сылга РСФСР Государственнай бюджетын туһунан Сокуоннары биир санаанан ылыннылар. Бастайааннай комиссиялар этиилэринэн ылыныллыбыт уларытыылары учуоттаан туран, бюджет дохуоттарга уонна ороскуоттарга 78 миллиард 213 мөлүйүөн 11 тыһыынча солк. суумаҕа бигэргэтилиннэ.

Итилэри тэҥэ 1982 сылга РСФСР экономическай уонна социальнай сайдыытын Государственнай былаанын толоруу хаамыытын туһунан уонна республика 1981 сыллааҕы бюджетын толоруу туһунан отчуоту бигэргэтэр туһунан уураахтар ылыллыннылар.

Республика Верховнай Советын Президиумун секретара Х. П. Нешиев РСФСР Верховнай Советын Президиумун Ыйааҕын бигэргэтэр туһунан дакылаатын истэн баран, Верховнай Совет Ыйаахтары бигэргэттэ уонна туһааннаах Сокуоннары итиэннэ уураахтары ылынна.

Манан РСФСР онус ыҥырыылаах Верховнай Советын алтыс сессията үлэтин бүтэрдэ.

ССРС 60 сылыгар — 60 ударнай нэдиэлэни

ЮБИЛЕЙЫ ДОСТОЙНАЙДЫК КӨРСҮӨҔҮҤ!

ССКП райкомугар, райсовет исполкомугар, ЫБСЛКС райкомугар

Оройуоннааҕы типография коллектива ССРС тэриллибитэ 60 сыла туолуутун көрсө ылыммыт сыллааҕы социалистическай эбээһэтэлистибэтин болдьоҕун 23 хонук иннинэ, ахсынньы 1 күнүгэр, толорбутун туһунан рапордыыбыт.

Юбилейдаах сыл 11 ыйыгар 43 тыһ. солк. валовой бородууксуйа оҥоһуллан сыллааҕы кирбиһ ылылынна. Бородууксуйаны батарыы сорудаҕа 101,5 бырыһыан толорулунна. Юбилей иннинээҕи социалистическай куоталаһыыга линотипистка Я. М. Кириллина, печатница Т. П. Смирникова, наборщица С. И. Васильева ордук үрдүк көрдөрүүлэри ситистилэр, коллектив уопсай өрө көтөҕүллүүтүгэр үтүө кылааты киллэрдилэр.

Полиграфистар сыл бүтүөр диэри өссө 3500 солкуобайдаах эбии бородууксуйаны оҥорорго саҥа үрдэтиллибит эбээһэтэлистибэни ылыннылар. Сыл түмүгүнэн 300 кг кумааҕыны, 10 тыһ. киловатт-чаас электроэнергияны кэмчиэйэргэ быһаарыылынна.

П. МАССЕЕВ — сэбиэдиссэй,
С. ЧИЧИГИНАРОВ — партийнай тэрилтэ секретара,
Д. КОЗЛОВА — профком председателэ,
А. ШЕЛОМОВА — комсомольскай тэрилтэ секретара.

ССРС 60 сылын чиэһигэр тэнийбит социалистическай куоталаһыыга кыттан, Чакыр ыччат сүөһүнү көрөөччүлэрэ хаалыыллааҕа суох үлэлииргэ дьулуһаллар.

Сельсовет депутата опыттаах сүөсүһүт Н. С. Макаров старшайдаах звено кыстык икки ыйыгар 225 бороскуну хас биирдиитин 26,5 кг төлөһүтэрин ситиспэтэ. Ити графиктан 5,5 кг ордук. Оттон Николай Семенович бэйэтэ ити көрдөрүүнү 44,3 кг тириэртэ.

Сүөсүһүттэр, ССКП КК

Депутат салайар звенотугар

сэтинньитээҕи (1982 с.) Пленумун уураахтара, Пленумҥа ССКП КК Генеральнай секретара Ю. В. Андропов этиитэ советскай дьоннор олохторун үйгүтүн үрдэтиигэ туһаайыллалларын истиигин биһирээн тураннар, кыстык устата сүөһүнү эчирэппэккэ иитэргэ уонна төрөлкөйдүк төлөһүтэргэ соруктаналлар.

Н. ОСИПОВ.

Бэриллибит тыл бигэ

Оройуоҥҥа ыҥырыылаах Мугудайдааҕы киноустановка үлэһиттэрэ (старшай киномеханик С. С. Попов), ССРС 60 сылын көрсө пятилетка иккис сылынааҕы сүрүн былааннарын ахсынньы 1 күнүгэр толорон, үп киирииттэн 4200 солк. тэрдлар сорудахтаахтарын толорбуттарын туһунан сэтинньи 30 күнүгэр рапордаатылар.

Киинилэри биир батталыыһан өйөөбүт «Маарыкчаан» кинотеатр коллектива (директор П. М. Евграфова) 19 тыһ. солк. үбү киллэрэн эмиэ сыллааҕы кирбиитин биир ыйынан урутаан ылла.

А. СЛЕПЦОВ.

ССКП оройуоннааҕы комитетын тохсус пленума

СИРТЭН БЫЙАҤЫ ЫЛЫЫНЫ ҮРДЭТИЭХХЭ

ССКП райкомун иккис секретара таб. С. П. МАКАРОВ дакылаатыттан

ССКП райкомун 1982 сыл сэтинньи 30 күнүгэр буолбут тохсус пленумугар «Тыа хаһаайыстыбатын салгыы сайыннарыы боппуруостарыгар ССКП Киин Комитетын ыам ыйынааҕы (1982 с.) Пленумун ууураахтарын толоруу туругун уонна республикаҕа сири оҥоруу кэдьүүһүн үрдэтиигэ, сүөһү аһылыгын үүнээйилэрин ылааттынарыыга ССКП обкомун VIII пленумун ууураҕын олоххо киллэриигэ оройуоннааҕы партийнай тэрилтэ соруктарын туһунан» дакылааты ССКП райкомун иккис секретара таб. С. П. Макаров оҥордо.

ССКП КК ыам ыйынааҕы (1982 с.) Пленума 1990 сылга диэри ССРС Аска-уолга программатын ылытан оҥорбута. Бу бастакы уочараттаах экономическай эрэ буолбатах, ону ааһан социальнай - политическай соруктар. Тыа хаһаайыстыбатын эрэ көтөҕүү партия бүттүүнүн, норуот бүттүүнүн дьыалаларыгар биллэриллибитэ.

1982 сыл балаҕан ыйыгар ССКП Киин Комитетын Политбюрота сиртэн ылыылар бородууксуйаны үрдэтии, сир оҥоһуутун туһсарыы, сүөһү аһылыгын базатын бөҕөргөтүү, дороххой уонна сүмэһиннээх аһылыктары итиэнэ бурдук үүнүүтүн үрдэтии, хаачыстыбаларын тупсарыы, мэччирэҥ сирдэри оҥоруу, сүөһү аһылыгар сиигтээх белоктаах комбикормовай промышленноһы сайыннарыы туһунан Л. И. Брежнев Сурукгар оҥорбут түмүктээһиннэрин уонна ыйыыларын бүүс-бүтүннүүтүн толору бииһирээбитэ.

Оройуон сири оҥорооччулара, ССРС тэриллибитэ 60 сыла туолуутун достойнайдык көрсөр киин социалистическай куоталаһыыга киирсэн кэнники икки сылга хортуоппуйу, оҕуруот астарын уонна сүөһү аһылыга буолар культуралары үүнээйигэ куһаҕана суох түмүктэри ситистилэр. Сиртэн ылыылар бородуукусуйаны государстбоҕа атыылааһын былааннара аһарыллынылар. Бааһынаттан сүөһү аһылыгын ылыы быйыл аһылык уопсай балансатын 31 бырыһыаныгар тиэрдилиннэ.

Ол эрээри сири оҥорууга, киин кэдьүүһүн үрдэтиигэ туһаныллыбатах ис кыахтар элбэхтэр. Биллэрин курдук, оройуон ходуһаларыгар уонна бааһыналарыгар органическай веществолар тиийбэттэр, сир химическай уонна микробиологическай активноһа намыһах. Итии барыта сири оҥоруу ураты үрдүк тэрээһиннээхтик уонна научнай төрүккэ олоҕуран ыытыыларын модьуйар, үрдүк маастарыстыбаны эрэйэр.

Туорахтаах культуралар туруктаах үүнүүлэрин ылыы сүөһү иитиитин салгыы сайыннарыы тоһүү боппуруоһунан буолар. Итиниэхэ билиигин даҕаны улахан итоҕэстэр бааллар. Быйыл ыһыы хас биирдии гектарыттан баара-суоҕа 5,4 центнер үүнүү ылыллынна, оттон Субурууский аатынан совхоз сыччах 3,2 центнери, «Чурапчы» совхоз 4 центнери эрэ ыллылар.

Бурдук үүнүүтүн намыһаҕа сүөһү иитиитин салгыы сайыннарыыны улахаҥныык атахтыыр, сир оҥоһуутун ночооттоох сабаҕа кубулутта. Биир гектарга бурдугу үүнээрин уопсай орескуота 150—170 солк. тэҥнэһэр. Итиниик улахан оросхуоттары көрсөр эрээри ылаах сүөһүнү уонна ылытыны сөптөөх аһылыынан толору хааччыйбаппыт. Бурдук түммэт Гарвичиннэтэ биир эрэ — бааһына үлэтигэр ситэ суолта бэриллибэт. Ол содулугар сири оҥоруу культурата сиэрэ суох намыһах.

Бурдук үүнүүтүн үрдэтиигэ, туох хаһныык инниитэ, севооборотторы киллэриллиэхтээх. Сиэмэ үүннэриллэр участоктарыгар иккилии, производственнай ыһыыларгэ үстүү хонуулаах севооборотторга киирии бу пятилетка устатыгар буллгуччу ситиһиллиэхтээх.

Туорахтаах культуралар туруктаах үүнүүлэрин ылыы торут усулуобуйатынан оройуоннаммыт сортовой сиэмэнэн хааччыйыы буолар. Совхозтар хас да сыллааҕыта итиниик сиэмэтин бэлиминник ыһыыга киирэр бэрэн быраахтылар. Былырыын сортовой сиэмэнэн ыһыы 51 бырыһыаныга тэҥнэспитэ. Кылаастаах сиэмэ букатын суох. Совхозтары оройуоннаммыт сортовой уонна кылаастаах сиэмэнэн хааччыйыы курдук тутаах боппуруоһунан Карл Маркс аатынан совхоз (директор Васильев Е. Е.) дьарыктаммата, ССКП райкомун бюротун туһааннаах уураахын толорбото.

Оройуонна саҥа бааһыналары туһаҕа киллэрии ыһыы кэнээн иһэр тэнимттэн ыраахынан хаалла. Тыаны солооҥ бааһыналары кэнэтии улэтэ кэлин ыытыллыбата.

Кэнники сылларга оройуон совхозтарыгар эрдэтээҕи паардар кээмэйдэрэ аччатылыбыттын уонна паардары сайынгы тэнэстааһын ылытыллыбатын түмүгэр бааһыналар сыыс окко былдьаннылар, үүнүү таҥнары түстэ. Чугастааҕы соруктартан биир уталытыллыбаттары ил а ил сиэмэ үүннэрэр участоктарга паардары 50 бырыһыаныга, оттон уопсай ыһыыларга 30—35 бырыһыаныга тиэрдии буолар.

Саасы хорутууга бурдугу ыһыы кэдьүүһэ намыһаҕын бары билэбит. Ол эрээри 1981 сылга ыһыы 55 бырыһыаната саасы хорутууга ылытыллыбыта. Быйыл итии 40 бырыһыаныгар тэҥнэстэ. Оттон кэлэр саас ыһыы уопсай иэнин 30 бырыһыанын соҕотох хорутан ыһар балаһыанньалаахпыт. Үүнүүнү үрдэтии биир суолунан саасы хорутууну суох оҥоруу, хадьымалы кыһыннык хорутууну ситиһии буолуохтаах.

XXVI оройуоннааҕы партийнай конференция сүөһү аһылыга буолар культуралар ыһыыларын кэҥэтэргэ, 1983 сылга сүөһү аһылыгын 35 бырыһыаныттан итэҕэһэ суоҕун бааһынаттан ылыаргэ соруку туруорбута. Ону олоххо киллэриигэ хамсааһын тахсан иэрэр. Билигин сүмэһиннээх аһылыктары бэлэмнээһиниигэ бааһына ылар өлүүтүн өссө үрдэтии соруга турар.

Оройуон совхозтара барыта 60635 гектардаах ходуһа сирдээхтэр. Ол эрээри ону сыл ахсын толору туһаммаппыт. Ааспыт сайын, барыллаан ааҕыынан, 43981 гектарга хотуур түстэ. Ол ходуһа иэнин 70 бырыһыаныгар эрэ тэҥнэһэр. Өлгөмнүк үүнэр отехтөр, техника кыайан киирбэт, мэһэйдээх буолан сыл ахсын кэриэтэ оттомпоттор. Эргэ, хаалбыт тутууларга сайынын сылгы үөрэ сэрүүстэр, чугастааҕы ходуһалар үүнүүлэрин тэпсэр. Бүтэйдээһин туһунан этэ да барыллыбат; онноҕор баар сиэрдийэ бүтэйдэр -сайын кыаллан сабыллыбаттар.

Ходуһаттан сүөһү аһылыгын ылыыны улаатыннарыыны, хаачыстыбатын тупсарыыны кыттэ сибээстээх кэлим боппуруостар ССКП райкомун бюротугар көрүллүбүттэрэ. Ол түмүгэр бу пятилетка сылларыгар Аммa хочолоругар сүөһү аһылыгын үүнээйин чопчу программата ылыллыбыта. Саҕалааһын быһаан. Быйыл итии зонаҕа совхозтар уонна бөдөрөэтчиктэр күүстэринэн 906 гектардаах сир хорутулунна, 631 гектар сир дискалыынан туһаҕа бэрилиннэ, 900 гектарга минеральнай уоҕурдуулар киллэриллиилиилэр. Совхозтар эһиил ходуһалары дискалаан 500 гектарга от сиэмэтин ыһыахтаһаан, минеральнай уонна органическай уоҕурдуулары киллэрэн ходуһалар үүнүүлэрин үрдэтиигэ былааннаахтык үлэлиэхтээхтэр. Пятилетка хаалбыт сылларыгар оройуонна сезон ахсын 40-чуу тыһ. тонна от, 1-нии тыһ. тонна от мээкэтэ бэлэмниэхтээх. Кэлэр сылга 400 гектарга рапс уонна 200 гектарга кыһыҥҥы оруос ыһыллыахтаахтар. Төрдүгэр астаахтары үүнээрин кэҥэтиллэн иһиэхтээх.

Уу хаһаайыстыбатын тутууларын хаачыстыбалара мөлтөх, бырайыыктыыр-сметнэй үлэлэрэ улахан итэҕэстэрдээх буолан туһаныллыбакка тураллар. Болтоҥо систематын шлюз-регулятора ситэ оҥоһуллубакка эрэ суулунна. Чуораайыттэ регуляторадара ууну кыратык аһараллар. Хаҥалааҕа, бырайыык быһыытынан хаһыллыбакка, уу олохсуйуута таһаарылынна. Соловьев отделениетыгар баар 200 гектардаах Бодур систематэ баччааҥҥа диэри күрүөлэнэ да илик. Онон итии системалары тупсаран туһаҕа таһаара охсуу—бириэмэ кордөбүлэ.

«Сельхозхимия» холбоһук (начальник В. П. Чичигинаров) үүнүүнү үрдэтиигэ минеральнай уонна органическай уоҕурдуулары киллэрии хаачыстыбатын тупсарыыга улахан салгыы кэнэтэрэ эрэйиллэр.

«Якутмелиоводстрой» мехучастота (начальник Попов П. Г.) быйыл түөрт объегы үлэҕэ киллэриэхтээҕин кыайбата. Карл Маркс аатынан совхозка Сутуруолаахха 12 км усталаах бүтэй тутуутун 1978 сыллтан саҕалаан баран, быйыл да бүтэрбэтэ. Былааннаммыт үлэлэр туолбатахтара, үп ситэ туһаныллыбатаҕа мехучасток салалтатын тэрийэр уонна хонтуруоллуур үлэтэ мөлтөҕүттэн уураахтары, ыйыылары олоххо киллэриигэ сөптөөх болҕомто уурулл-батыттан таҕыстылар.

Совхозтарга сыл ахсын түүһүнэн гектардаах мелиорацияламмыт, элбэх үп ороскуоттаммыт сирдэрэ туһаныллыбакка хаалаллар, оборудованиелара ыһыллаллар. Көстөрүн курдук, дьиҥнээхчы хаһаайыстыбаннаһа суох буолуу холобура.

Уон биирис пятилеткаҕа мелиорацияҕа капитала угуулар сүрүнүнэн аһылык проблематын быһаарыыга туһаайыллаллар. Мелиорациялааһын, саҥа сирдэри баһылааһын былааннарын тоҕуу бириһиинэлэрин булуохха онтон сөптөөх түмүктэри оҥоруохха. Сүөһү аһылыгын үүнээйин чопчу сылллаах программатын олоххо киллэриигэ утумнаах дьаһаллары ылыахха. Сири төрдүттэн тупсарыыга, тыаны солоон бааһынаны кэҥэтиигэ, уу хаһаайыстыбатын үлэһиттэрэ үөрэтэрчээччэйэр уонна быһаарыылаахтыр үлэлэри былааннаахтык ылыахха.

Пятилетка хаалбыт сылларыгар бөдөрөэтчиктэр сүрүн күүстэрэ Аммa сүнньүн баһылааһыныгар быраҕыллыахтаах. Итии кэм иһигэр 538 гектардаах бааһына, 1100 гектардаах ходуһа сирдэригэр иуолсүгэр системалар тутуллуохтара. 5400 гектардаах сир төрдүттэн тупсарыллыаҕа, 6500 гектардаах бааһына сирэ биһоһуллуоҕа.

Эрилик Эристиин аатынан совхоз хортуоппуй туруктаах үүнүүтүн ылар буолан эрэр. Оҕуруот астарын соҕотуопкалааһына кэнники сылларга оройуон толорон иһэр. Ол эрээри итии дьыала биир эрэ өттө. Дьиҥинэн, болугурдар даҕаны оҕуруот аһын үүннэрин туруктаах кирбиитин ситиһиэхтэрэ эссэ ыраах. «Чурапчы» совхоз салалтата быйыл оҕуруот аһын үүнэриигэ эрдэттэн эрчимнээх дьаһаллары ылбатаҕын түмүгэр халпыыста букатын иэрээтэ үүммэтэ. Кэлэр сылтан совхоз салалтата оҕуруотун оройуон киинин чугаһыгар көһөрөргө быһаарыммыта да, тэрээһинэ улаханнык бытааран да.

Совхозтар бу пятилеткa иһинэн хортуоппуйга уонна оҕуруот астарыгар икки хонуулаах севооборотту тэриниэхтээхтэр. Теплица хас биирдии квадратнай метриттэн үүнүүнү үрдэтии соруга турар.

Сири оҥоруу кэдьүүһүн үрдэтии техниканы үрдүк оҥорумтуолаахтык туһаныыттан быһаччы тутулуктаах. Автомашиналар, тракторлар паркалара сыл ахсын саҥардыллар эрээри, кинилэри туһаныы коэффициена кыайан үүммэт. Хонуу үлэлэрин сүрүн көрүҥнэригэр агротехническай болдьохтор кэһиллэллэр. Тракторлар, тыа хаһаайыстыбатын массыыналара сыллааҕы оҥорон таһаарыылара намыһах. Онпук да буолан сири оҥоруута бэриллибит үп ситэ туһаныллан испэт, объектар үлэҕэ киириилэрэ атахтанар, сезоннааҕы үлэлэр, агрономическай дьаһаллар кэмнэригэр үчүгэй хаачыстыбалаахтык ылытыллыбаттар. Ол барыта сиртэн сүөһү аһылыгын бэлэмнээһинин аччатылыга тирэнэрдэр. Онон совхозтар инженернэй сулууспаларыттан улахан тэрийиигэ, хонтуруоллааһыныгэ ирдэбили күүһүрдүөххэ наада.

Техниканы туһаныы кэдьүүһүн үрдэтиигэ «Сельхозтехника» холбоһук (управляющай Борисов Е. А.) сирэй эппиэтинэһин сүгэр эрээри, сүрүн болҕомтотун кыра кээмэйдээх өрөмүөннүүр, техническэй көрүүнү ылытар үлэлэргэ уурар. Холбоһук салалтата совхозтар техническэй сэбилэниилэрин толору туһаналларыгар күннэтэ кодьүүстээх көмөнү оҥоро-ро, өрөмүөн хаачыстыбатын тосту тупсарара, техническэй көрүү пууннарын үчүгэйдик үлэлэтэрэ, сүөһү иитиитин ыраахан үлэлэрин механизациялааһыныгын олоҕтоохтук дьарыктанара наада.

Дакылаатчыт итиэтэн салгыы тыа хаһаайыстыбатын партийнай салаатын биир тутаах проблематыгар—кадрдары кыттар улахан тупсарыыга сиһилии тохтоото.

Сир оҥоһуутун кэдьүүһүн үрдэтиигэ сылы эргиччи үлэлиир идэтийбит звенолары тэрийии улахан оруолаах. Урукку өттүгэр сүөһү аһылыга буолар культуралары үүнэрбэт, хортуоппуй туруктаах үүнүүтүн ылбат этибит. Кэнники сылларга итии үлэлэргэ уонна оҕуруот аһын үүнэриигэ аналлаах звенолары тэрийэн, кинилэр салайааччыларынан дьоҕурдаах, баҕалаах дьону сүүмэрдээн кэккэ үчүгэй түмүктэри ситистибит. Ону хортуоппуйга Н. Н. Новгородов, силлаасха М. Н. Гоголев, Г. В. Захаров уо. д. а. звеноларын холобурдара көрдөрөллөр. Совхозтар салалталара, партийнай тэрилтэлэр идэтийбит звенолар үлэлэрин дириҥник ырытан көрүөхтээхтэр. Кинилэри тэрийиигэ, салайыыга баар итэҕэстэри туоратан, наука уонна бастыҥ опыт ситиһиилэрин, саҥа технологияны утумнаахтык олохтоон оройуонна туорахтаах культуралары ыһыыны салгыы кэҥэтэр, үүнүүлэрин лаппа үрдэтэр соруктурар. 1983 сыл бастакы кварталыгар Одьуулуҥҥа, Мугудайга, Хатылыга, Хоптоҕоҕо уонна Сылаҥҥа туорахтаах культураларга идэтийбит звенолар тэриллиэхтээхтэр. Механизатордар сири оҥоруу ньымаларын салгыы баһылыылларын ситиһиэххэ, бастыҥ хаһаайыстыбалар опыттарын үөрэтэн олоххо киллэриэххэ, агрономическай үөрэхтээһинин булгуччулаахтык олохтуохха.

Дакылаакка ураты болҕомто Ас-үөл программатын олоххо киллэриигэ бүйылаҕы общественнай сүөһү кыстыгын тэрээһиннээхтик атаарыыга уурулунна.

Оройуоннааҕы партийнай тэрилтэ, советскай, хаһаайыстыбаннай органнар, бары общественнай тэрилтэлэр ССКП КК сэтинньитээҕи (1982 с.) Пленумун ууураахтарын, Пленумҥа ССКП КК Генеральнай секретара Ю. В. Андропов этиититтэн үөскээн тахсар соруктары үлэһиттэргэ кэҥинник, дириҥник өйдөтүүгэ уонна олоххо киллэриигэ тэрийэр уонна политическай-иитэр үлэни күүһүрдэн иһиэхтээхтэр.

ССКП оройуоннааҕы комитетын тохсус пленума

ТАБ. С. П. МАКАРОВ ДАКЫЛААТЫН ДЬҮҮЛЛЭҺИИ

Кэпсээнигэ бастакынан тыл ылбыт ССКП райкомун бюротун чилиэнэ, Эрилик Эристиин аатынан совхоз парткомун секретара Н. С. Дмитриев юбилейдаах сылга совхоз коллектива этэ, түүлээҕи, хортуоппуйу государствоҕа туттарыы былааннарын толорор кыахтаммытын, ыарахан балаһыанньа үүккэ государствоны кытта ахсааныта үөскээбитин бэлиэтээтэ. Совхоз салаатата үүтү ылыыга тахсыбыт ыалыыны аччатар туһугар 12 ыанныык фермаларыгар ыһары далаччи эбии аһатыылыны уонна күнүгэ үстэ ыаһыны олохтообутун кэпсээтэ.

Итинтэн салгыы араатар сири оҥоруу совхозка улаханнык хаалан иһэрин, онуоха салаата саамай сопко кириткалаһарын этэ. Бу боппуруос быйыл партийнай мунньахтарга сиһилии дьүүллэммитэ, коммунистар биһиги аадырыспытыгар сырдаах кримлиэннэри киллэрдилэр, диэтэ кини. Кэлэр эттүтэр итини учуоттуур, бу салааҕа сыһыаны тосту уларытар, тупсарар сорук турар.

— Биһиэхэ сири оҥоруу культурата намыһах, үүнүүнү көрүү-харайыы мөлтөх. Ол иһин бу салаа сыл ахсын эрэйдээхэ кэдьүүһү биэрбэт: туорахтаах культуралар үүнүүлэрэ үрдүөхтээҕэр намтаан иһэр, оннооҕор 30 гектарга хортуоппуйу ыһыыттыттан үүнүтэй аҕай үүнүүнү ылбат буоллубут,—диэтэ ССКП райкомун чилиэнэ, Субуруускай аатынан совхоз механизатора С. Н. Литвинцев.—Итиэ барыта бу салааҕа суолта бэриллибэтиттэн тахсар. Кэлэр эттүтэр бу бэйэт итэҕэс булгуччу туоратыллыах тустаах. Баалһына үлэтин хаалыыттан таһаарыыга бастааанный састаптаах звенолары тэрийэн сылы эргиирэ үлэлэтэр наада. Оччоҕо эрэ сир үчүгэйдик таҥастаныа, ыһыыта да, үүнүүнү көрүүгэ-харайыыга, хомуйууга да эппиэтинэс үрдүэтиллиэ.

ССКП райкомун чилиэнэ, Карл Маркс аатынан совхоз директора Е. Е. Васильев бэйэтин этиитигэр сиргэ сыһыаны тосту тупсарар, туорахтаах культуралары үүнүүлэрин аналлаах звенолары тэрийэр адьас наада буолбутун тоһоҕолоон бэлиэтээтэ.

Итинтэн салгыы кини сиргэ тупсарар оҥоруута туһаанаах тэриллэлэр үлэни, аппарас дуҕаны астарыылар эрэ муҥурдаммакка, комплекснайдык ыытыллара булгуччулаахтык сенэтэ. Этиилии буттүүтүгэр араатар тыа хаһаайыстыбатын производственнай управлениетын специалистара билиини даҕаны мэһэйэ сэдэхтик сылдьаллары, туһаанаах салааларыгар кэлэн-тонгон кэмелеспэттэрин критикалаата.

— Сиртэн үүнүүнү ылаһыйан ылбаппыт биир биричиинэтинэн бааһынаалары уонна ходуһалары бүтэйдээһин ситэтэ суоҕа, харабылламаайын мөлтөҕө буолар,—диэтэ партия райкомун чилиэнэ, Эрилик Эристиин аатынан совхоз механизатора Е. Г. Родионов. —Бу кэтэҕэһин түргэнник туоратыахха наада. Күрүөтэ суох ыһыы тоһо кэдьүүстээх буолуой? Биһиэхэ үрдүк үүнүү эвенота куолутугар эрэ тэриллэр, хаһан да аналыкан үлэлээбэт. Итинник сыһыан баарын тухары сир оҥоһуута хаалыыттан таһаарыллыа суоҕа.

Сиртэн үрдүк үүнүүнү ылыыга минеральнай уоҕурдуулар улахан оруолламмахтар. Карл Маркс аатынан совхоз Болугурдааҕы отделениетын управляющайа, ССКП райкомун чилиэнэ А. П. Ефимов бэйэтин этиитигэр, итини чорботон бэлиэтээн туран, ыаллыы Амма оройуонун совхозтарын холобурдарынан баалһынаҕа даҕаны, ходуһаҕа даҕаны минеральнай уоҕурдууну саас самолеттуган киллэрии наадалааҕын санатта. Кини итиэтэн салгыы сир оҥоһуутугар туһаанаах специалистар оруолларын үрдэтэргэ этэ.

Партия райкомун чилиэнэ, тыа хаһаайыстыбатын производственнай управлениетын кылаабынай агронома В. Ф. Ермолаев, сир оҥоһуутугар, туорахтаах культураларын үүнүүлэригэ хаалыы һайн биһиги оройуоммут ССКП обкомун ахсыс пленумугар принципиальнай критикаҕа тардыллыбытын сөптөөҕүнэн ааҕан туран, бу салааны чугастааҕы сыллар истэригэр өрө көтөҕөр наадалааҕар тохтоото. Ону кини туорахтаах культураларын үүнүүлэрин үлэлиир звенолары тэрийиттэн уонна агрономическай кадрдарга сыһыаны тупсарыыттан, холобуга күүһүрдүүттэн саҕалыахха диэтэ.

«Чурапчы» совхоз директора П. Г. Михайлов оройуоҥҥа саҥа тэриллэр агропромышленнай холбоһук сир оҥоһуутун хаалыыттан таһаарыыга анаан-минээн дьарыктаныахтаах, «Сельхозхимия», «Сельхозтехника» холбоһуктар, «Якутмелиоводстрой» трест механизациятын күрдүк аналлаах тэриллэлэр совхозтарга көмөлөрүн күүһүрдүөхтээх диэн этэ.

— Сир оҥоһуутугар биһиги сэмэлэнэрбит адьас сөптөөх,—диэтэ Эрилик Эристиин аатынан совхоз кылаабынай экономиһа, совхоз кини аппаратынааҕы цеховой партийнай тэрилтэ секретара И. П. Тарасов.—Хаһаайыстыбаҕа бу салааларга болҕомто уурулубат, суолта бэриллибэт буолбута ыраатта уонна ол алдьахха тэптэ. Онон сир оҥоһуутун культуратын үрдэтиигэ былааннаахтык ыксарга бириэмэ уолдьаста. Мин санаабар, ону бу салаа үлэһиттэрин — механизатордар, аналлаах звенолар, специалистар эппиэтинэстэрин үрдэтииттэн, кинилэргэ көрдөбүлү күүһүрдүүттэн саҕалыахха.

— Сир оҥоһуута—оройуон экономикатын сүрүн салаалырыттан биирдэстэрэ,—диэтэ ССКП райкомун чилиэнэ, тыа хаһаайыстыбатын производственнай управлениетын начальнига А. А. Шадрин.—Ол үрдүнэн кэнники кэмҥэ кинини суолта ситэ бэриллибэт буолбута бу салаа кэдьүүһэ лаппа намтааһыныгар, ону ааһан ночоттоох буолуутугар тиийдэ. Туох да эбиитэ суох, кэнникинэн совхозтар сааскы ыһыы былаанын толоруунан эрэ муҥурданар буоллулар. Үүнүүнү көрүүгэ-харайыыга, сүтүгэ суох хомуйууга кэм даҕаны эппиэттээбэт курдук балаһыанньата үөскээтэ. Биир үксүн ол иһин туорахтаах культуралар үүнүүлэрэ сөрө суох намтаата, оннооҕор баалһыналар букатын хомуллубакка хаалар түбэлтэлэрэ бааллар. Онон партия обкомун ахсыс пленумугар биһиги оройуоммут аадырыһыгар оҥоһуллубут критикатын чопчу түмүктэри оҥоһуллубут адьас булгуччулаах. Итиниэхэ, туох хайыы иннинэ, хаһаайыстыбанный салайааччылар, агрономическай кадрдар эппиэтинэстэрин үрдэтиэххэ, бурдукка аналлаах звенолары тэрийэн хаһаайыстыбанный ахсаанынан киллэрэн үлэлэтиэххэ.

Пленумна тыл эппит ССКП обкомун представителэ Д. К. Федоров, Чурапчы оройуонун усулуобуйатыгар да үүнүүнү ылар кыахтар бааллар ын оройуон уруккубастыҥ механизатордарын, хонуутун үлэһиттэрин холобурдара көрдөрөр диэн туран, бу салааны тосту өрө көтөҕүү соруктарыгар тохтоото.

ССКП райкомун пленума дьүүллэһиллибит боппуруоска туһаанаах уураахы ылынна уонна сири оҥоруу кэдьүүһүн үрдэтиигэ тэрээһин-хаһаайыстыбанный дьаһаллар былааннарын бигэргэттэ.

Сүөһү иитиитэ—ударнай үлэ фронна

БЫЛААН ТУОЛУОХТААХ

Оройуон совхозтара ахсынньыга 324 тонна үүтү соҕотуопкалаатахтарына эрэ сыллааҕы былаан толоруллуоҕа. Ити—ыарахан сорук. Былырыын бу ыйга 238 тонна эрэ үүт туттарыллыбыта.

Итинтэн сибээстээн совхозтар отделениеларыгар хайнык эбии дьаһаллар ылыллан эрэллэригэр биһиэхэ ааныык биллэрдилэр.

Н. ПЕРМЯКОВ, Мугудай отделениетын управляющайа:

— Үүтү ылыыта кыстыкка киириэхтэн ыла ордук мөлтөөтүбүт. Билигин күнүгэ баара-суоҕа 11 центнери ылабыт. Ити ааспыт сыл туһааннаах кээмэйдээҕитээҕэр 2 центнеринэн аҕыйах. Кыстык икки ыйыгар үүтү раловой ылыы былаанын 29,1 тонннанан толорбутубут. Биричиинэтэ биллэр: саамай элбэх үүтү ыыр Төлөйдөөҕү бирэгээдэбит кыстыкка хойутаан, сөптөөх тэрээһинэ суох киирбитэ, онон ынахтара быһа түспүтэ, ыам наһаа намтаабыта. Иккиһинэн, үлэһит илии тиийбэккэ ыанар ынахтар уолуулара, уопсай көрүүгэ бэриллибиттэрэ тахсыбыта.

Сөтөрүтааҕыттан баттах эрэ ити көнөрүлүннэ, ынахы күнүгэ үстэ ыаһыны олохтоотубут, маанньыкка сиикэйи далаччы сиэтии тэриллиннэ.

Үүт хаачыстыбатыгар куһаҕана суох, 90 бырыһыана бастакы суортаҕынан туттарылла турар.

Н. ОСИПОВ, Чакыр отделениетын управляющайа:

— Государствоҕа туттарыы сыллааҕы былаанын сэттиһин түмүгүнэн толордубут. Бу кыннарга 6,3 центнери ылабыт (былырыыннааҕытааҕар 2 төгүл элбэх). Хаачыстыбаҕа хамсааһын эмиэ баар: ааспыт сыл бу кэмигэр үүт 4 бырыһыана эрэ бастакы суортаалынан туттарыллыбыт буоллаҕына, билигин ити көрдөрүү 24 бырыһыаныга тиийэр. Ол эрээри ити даҕаны кэрдэбултээ намыһах. Онон бу үлэни өссө кичэйиэхпит.

Ыанньыкка сиикэйи уонна убаҕас кээнньэрберу эбии аһатабыт. Аҕыйах тонна хомуһу соҕотуопкалаабыппыт эрээри, корновой мал суох буолан, сүөһү айабар тиэрдэ иликпит. Дулҕаны астарыыга бытаардыбыт.

Үүтү үксэтиигэ эбии дьаһал быһыытынан фермаларга ыаһыы күнүгэ үстэ ыаһыны олохтоотубут.

Субуруускай аатынан совхоз Соловьевтааҕы отделениетыгар коммунист И. И. Мухин старшайдыыр «Сардаана» фермтыгар 311 ыччат сүөһү кыстаан турар.

Маҥна Хатылы орто оскуолатын быйыл бүтэрбит кини уола Спиридон уонна комсомолка Марта Богатырева үрдүк оҥорумтуолаахтык үлэлииллэр. Эдэрдэр сэттиньигэ хас биирдии бороосколарын 15-тии кг толоһутэри ситистилэр.

Бу коллектив юбилейдаах сыл кыстыгар хас биирдии бороосконуу 105-тии кг итэҕэһэ суох толоһутэргэ үрдэтиллибит социалистическай эбэһээтэлистибэни ылынан үлэлиир.

СНИМОКТАРГА: комсомолец Спиридон Мухин бороосскутун кытта; Марта Богатырева.

П. Оконешников фотолара.

СЫЛГЫГА—БОЛҔОМТОНУ

Быйыл сааскыттан саҕалаан олус уулаах, ардахтаах дьыл буолан урохтэр, намыһах сирдэр мачнирэннэрэ ууга сылдьаннан, онуоха эбии күһүн эрдэ тымныйан кыттэрилээбэккэ сылгы кыһылыгар улахан ыарахаттар үөскээтилэр. Ордук тый, тиҥэһэ оттө аһылыкка олус эрдэ киирэр балаһыанньылааҕа.

Онон сылгыны, урукку сыллардааҕы буоларын курдук, көннөрү тардыс фураһынан кыстатарга сүөттаныы уонна хаарыыга, хаһыыга эрэнэн олорон биэрии быйыл улахан оксуулаах буолуон сөп. Биллэрин курдук, сылгы тоһоҕон ыраар-дьүдэйэр да, соччоҕон элбэх аһылыгы эрэскуоттуур. Бу төрүт да кэмчи от аһылыктаах кыстыкка ураты сэрэхтээх буолуоҕа дьэнкэ. Иккиһинэн, ырбыт сылгы көрүүтэ олус сыратаах, үгүс биризэмэни ылар. Онон быйыл сылгыга хаһаанигыттаҕар да улахан болҕомто уурулларыа наада буолла.

Сөтөрүтааҕыта «Чурапчы» совхоз дирекциятын уонна парткомун холбоһуктаах мунньахтарыгар Сылаҥ отделениетыгар сылгы кыстыгын туругун туһунан боппуруос көрүллэн, онуоха туһааннаах сүһал дьаһаллар бэлиэтэммиттэрэ. Олору олоххо киллэриигэ Сылаҥҥа эрэ буолбакка, совхоз бары отделениеларыгар сорох тэрээһини үлэлэр саҕаланнылар. Холобур, сылгыны группалаан көрүү, сорохторун аһатыыга туруоруу, атыттары солоомо тобохтоох баалһыналарга хастарыы олохтонно. Сылаҥҥа 100-чэкэ мөлтөх турукхтаах кыра сылгыны аһатыыга, туспа көрүүгэ П. М. Дьяконов диэн опыттаах киһи ананна. Аһыы турар убаһалар үөннэрэ туһэрилиннэ, күөнэлдьит буолан эриллэрэ эмтэннэ.

Улахан болҕомто аһылык саппааһыгар уурулунна. Аһылык баланһатыгар сылгыга көрүллүбүт оту звеньевойдарга, сылгыһыттарга туттарарга уонна тоһо кыалларынан хайһылаах сирдэргэ тэн угарга, эбии фураһы буларга сүбэлэннэ. Балаһыанньа уустугурбутунан сылгыһыттарга көмөлөһүү эрэйиллэр.

Онон сылгы салгыы дьүүлэйинин, өлүүтүн таһаарбат туһугар сиэ ахсын сүһал эбии дьаһаллары олохтуохха наада.

А. СИВЦЕВ,
народнай хонтуруол «Чурапчы» совхозтааҕы головной группатын председателэ.

Агитбригадалары оройуоннааҕы көрүү

БАЛАЧЧА ҮЛЭЛЭЭН, БЭРКЭ БЭЛЭМНЭНЭН...

Болтоҥоҕо олохтоох «Дьулуур» уонна Хатылыттан «Хардыы» агитбригадалар үлэлэрин көрүү буолла.

Уон чилиэннээх «Хардыы» агитбригада Хатылы отделениетын үлэтин-хамнаһын, общественнай олоҕун ситиһиилэрин балачча түмэн көрдөрдө. Отделение кинин туттар дьонноро—ыанньыксыттар Ленин ордениын кавалера С. Г. Кривошапкин уонна А. С. Козлова, ынах көрөөччүлэр П. Ф. Кривошапкина, В. К. Дорогунова, А. И. Хоютанова уо. д. а. холобурдара бэргэ арыллынна.

Сайылыгы кэмҥэ ыыппыт үлэлэрин билиһиннэрэллэригэр агитбригада чилиэннэрэ библиотекарь М. П. Иустинова тэрийбит кинигэ быыс передвижкатын үчүгэй үлэтин бэлиэтээтилэр. Библиотекарь сайылыктарга 2 төгүл «Информация күнүн» тэрийбит, 9 төгүл бэсиэдэни ыытар, ырытыылары ыыппыт. «Хардыы» оттуутарга, ферма үлэһиттэригэр 5 төгүл концерт туруорбут.

Үлэлэрин түмүгүн таһаарыылар альбом-рапорга үчүгэйдик түмэн көрдөрбүттэр. Агитбригада баай матырыйааллаах агитационнай папкалаах, планшеттаах. Походнай агит-чемоданнара даҕаны куһаҕана суох.

Жюри Дмитрий Попов уонна Парасковья Петрова тэлэрбут нүөмэрдэрин үрдүктүк сыаналаата.

Онон түмүгэр уруккуттан да оройуоҥҥа үчүгэй үлэлээбинэн биллибит бу коллектив «куһаҕана суох» сыанабыла ылла.

Олохтоохтор агитбригадаларын сельскэй Культура дьиэтин директора Д. Г. Жиркова салайар. Ааспыт сайын коллектив 7 хаһыат нүөмэрин тэрийэн, 34 лекцияны ааҕан, элбэх бэсиэдэни оҥорон, концерттары туруоран ферма, хонуу үлэһиттэрин биһирэбиллэрин ылбыт.

Көрүүгэ кыттарга анаан «дьулуурдар» оҥорбут киэргэтиилэрэ ордук кэрэхсэнно. Оччотооҕу отчуокка отделение зоотехнига, икки бирэгэдьиирэ кыттыбыттара биллэннэ. Коллектив, производствоҕа ситиһиилэри сэргэ, баар итэҕэстэри эмиэ умнубата. Ол курдук, субан сүөһү кыстыкка хойутаан киирбитэ, бороосху кэннигэр ылыллыбата таһаа турара, фермаларга эбии аһылык ситэ оҥоһуллубата хомоҕой, сытыы тылла-ах критиканы көрдөрө. Агитбригада чилиэннэрин бирир көрүүгэ тус-туспа ойуулаах костюмнарын жюри үчүгэйинэн сыаналаата.

«Дьулуур» өссө ситиһиилэринэн альбом-рапорт сайылыгы ыытыллыбыт үлэни толору түһэн көрдөрбөтөҕө атахтаата. Оччу тэнэ отчуот сценарийа итэҕэстэрдээҕэ, толорооччулар уотакуһа суох нүөмэрдэрэ, сыма-сымык тыллара-өстөрө үчүгэй суох өйдө-булу хааллардылар.

Е. ИГНАТЬЕВА.

КИҺИ БЫЛДЬАММАТ БЫРААПТАРА

Аан дойду тематыгар бэсиэдэ

Сыл ахсын ахсынньы 10 күнэ аан дойду үрдүнэн Киһи бырааптарын күнүн бэлиэтиир. Бу күн 1948 сыллаахха ХНТ Генеральнай Ассамблеята Киһи бырааптарын бары бүттүүн декларациятын ылыммыта. Аан дойдутааҕы сыһыаннаһыылар практикаларыгар аан бастаан киһи туһаныахтаах сүрүн бырааптара уонна көҥүллэрэ быһаарыллыбыттара.

Биллэн турар, декларация балаһыанньалара киһи автордара бары государстволар уонна норуоттар толорорго дьулуһуохтаах соруктарын быһыытынан көрөллөр. Декларацияны толоруу хаачыйыыта уонна киниэхэ ыйыллар бары бырааптарынан уонна көҥүллэринэн дьону хааччыйыы диэн туох буолуохтааҕый? Ол — туох барыта киһи туһугар уонна кини дьолун туһугар оҥоһуллар норуот былаастаах обществотын тэрийии.

Оннук сүүнэ сорууну социалистическай тутул эрэ быһаарар кыахтаах. Бэйэтин тэриллибитэ 60 сылын туолуутун бэлиэтиир Советскай Союз аан дойдутааҕы социализм систематын опыттара бу соругу быһаарар кыах баарын туоһулууллар. Киһи киһини көлөһүннээһинэ суох оҥоһуллубут, үлэ бары дьон уонна хас биирдии киһи үйэтин соҕотох тэрүүтүн буолар сиригэр эрэ итии кыаллар.

Советскай Союзка киһиэхэ кыһыллаах үүт үрэхтэр сүүрүгүрбэттэр —быһаарыллыбатах проблемалар өссө даҕаны, аҕыйаҕа суохтар. Ол эрээри биһиги дойдубутугар ханнык баҕарар национальностаах үлэһит киһи сүрүн бырааптара тыла этиллэр эрэ буолбакка, дьиҥ олоххо толору хааччыллаллар.

Оттон капиталистическай дойдуларга ылар буоллахха, онно чааһынай бас билии бырааҕа баһылыыр-көһүлүүр. Ол буолларына, ити бырааҕы хааччыйар туһугар, бары атын бырааптар уонна көҥүллэр сарбыллыыларыгар ктиэнна сыһсатыллыылары гыннан чиинэйдэр. Баайдаах кылаас илиитигэр дьиҥнээх бырааптар уонна ордук буолуулар түмүллүбүт обществоларыгар «тэҥ кыахтар» тустарынан дойҕохтооһуннар — кураанах тыллар.

Ол туһунан капиталистическай дойдуларга киһи биир сүрүн бырааһыттан — үлэҕэ бырааптан — мэлийбит уонна онон обществоҕо дьиҥнээх олоҕуттан туораабыт уонунан мөлүйүөн үлэтэ суохтар элбэҕи кэпсиэхтэрин сөп. Үлэтэ суох буолуу, сөптөөх социальнай хааччылыы суоҕа, үөрэҕирии суолугар мэһэйдэр, төлөбүрэ ыараханынан туһаныллар кыаҕа суох медицинскэй хааччыйыы бу — үлэһиттэри атаҕастааһын, сарсыҥҥы күҥҥэ эрэммэт буолууну үөскэтии. Оттон, холобур, АХШ-тар негрдэр уонна индеецтэр курдук саамай сүдүргу даҕаны гражданскай бырааптартан мэлийбит кыра национальностар сордонууларын-мунньаныылларын туугунан кэмниэнилиэй?

Итинник чахчылары көрөн туран, капиталистическай дойдулар салайар эргимтэлэрэ киһи гражданскай, социальнай уонна атын бырааптарын тутуһуу иннэ диэн бэйэлэрин илиилэрин хам кэлгийбэккэ дьулуһуулларыттан дьиктиргэнилли-бит. Киһи бырааптарын бары бүттүүн декларациятыгар эбии 1948 сыл кэнниттэн ХНТ 20-чэ аан дойдутааҕы правовой докумуоннары ылыммыта. Олорго илии баттаабыт государстволарга ордук туһааннаах уонна чопчу эбээһэтэлистибэлэр сүктэриллибиттэрэ. Ол докумуоннар улахан өттүлэрин Холбоһуктаах Штаттар ратификациялаабатахтара. Дьэлэ дойду баһылыктарын умнуталларыгар буолбакка, монополистическай эргимтэлэр баар балаһыанньаны онкунан хаалларарга, бэйэлэрин ордук бырааптарын туһаныыларын тутан хаалларга дьукку орудээх дьулуһууларыгар сыттар.

Американскай конгресс экономическай, социальнай уонна культурнай бырааптар тустарынан аан дойдутааҕы пакт итиэннэ Гражданскай уонна политическай бырааптар тустарынан аан дойдутааҕы пакт курдук сүүнэ суолталаах докумуоннары ратификациялаабатаҕа. Геноцида сэрэтии уонна ол иһин накаастааһын туһунан конвенция, Расовай дискриминациялааһын бары көрүҥнэрин суох оҥоруу туһунан аан дойдутааҕы конвенция, Апартеид буруйу оҥорууларын сэрэтии уонна ол иһин накаастааһын туһунан аан дойдутааҕы конвенция, с. д. а. кыттыылаахтарын ортолоругар АХШ суохтар. Тыла бэйэтин киһи бырааптарын арачччылааччынан биллэриммит государство дьэ итинник быһыылаанар.

ССКП КК партия XXVI съеһигэр Отчуоттуур дакылаатыгар биллиилэ ханнык баҕарар норуокка эйэ кэмүскэлиттэн ордук киһи саамай тыын бырааҕын — олоххо бырааҕы — хааччыйартан ордук улахан суолталаах боппуруос суох диэн бэлиэтэммитэ. Бу салааҕа, туох хаһаан иннинээ, эмиэ ССРС уонна атын социалистическай дойдулар кыһамньыларынан элбэх оҥоһуллунна уонна ситиһилиннэ. Киһиҥ аймах хайаатар үйэ үһүн кэмигэ аан дойду сэриитин алдьархайын билбэккэ олорор. 70-с сылларга Европаҕа сэрии кэнниҥҥи сыһыаннар проблемалара быһаарылыбыта. «Уота суох сэрии» тэлэнэ намтатыллыбыта, Хельсинкиҕэ Бүтүн Европатааҕы Сүбэ мунньах буолбута.

Билигин аан дойдутааҕы быһыы-майгы биллэрдик уустугурда. Империализм агрессивнай эргимтэлэрэ сэбилэнии үлүһүйүүнү күөртүүллэр, норуоттары өстөһүү уонна байыаннай утарыта турсуу суолугар умса анньарга холоноллор. Итинник усулуобуйаҕа ССКП уонна Советскай государство норуоттарга эйэни уонна куттал суох буолуутун хааччыйар туһугар күүстэрин харыстаабаттар. Биһиги дойдубут ХНТ-тар аан дойдутааҕы быһыыны-майгыны чэбдигирдиэх, сэбилэниини аһиҥҥа киирик дьылалыбыай программатын киллэрдэ. Ядернай сэрии сэбин бастакынан туттубат туһунан ССРС эбээһэтэлистибэтэ историческай суолталаах. Үгүс санаалаах дьон, кыраныысса таһынааҕы араас политическай уонна общественнай эргимтэлэр ССКП КК уочарата суох Пленумунан бигэргэтиллибит Советскай Союз эйэлээх тас политикатыгар утумнааһыны астыныынан бэлиэтииллэр.

Ю. ЛОПАТИН. (ССТА).

Редакция ПОЧТАТЫТТАН

Шефтэһиини саҕалаана

ОДЬУЛУУН. Сельсовет исполкомун быһаарыытынан, Карл Маркс аатынан совхоз киин отделениетын фермалара уонна нэһилиэк кинин-нээҕи государственнай учреждениелар кыстыкка шефтэһиилэрэ саҕаланна.

Биһиги фермабыт дьааһыла-сад коллективын (сэбиэдиссэй Ф. Г. Колесова, профком председателэ А. А. Максимова) кытта шефтэһэр. Оҕо учреждениетын үлэһиттэрэ соторутааҕыта икки күн устата ыанньыксыттары солбуйан сылдьыбыттара.

А. ДЬЯЧКОВСКАЯ, ферма старшайа.

Күүлэ Күөл.

Общественность дьүүлүгэр

ХОПТОҔО. Табаарыстыы суут аһаҕас дьүүл мунньаҕар Эрилик Эристиин аатынан совхоз рабочайдара Тимофеев Г. Г., Васильев А. Г., Поисеев И. И. уонна Матвеев Д. П. дьыалалара көрүлүннэ.

Бу гражданнар совхоз сүөһүлэрин, күлүү-оонньуу оҥоһуннахтара аатыран, дьиикэйдик накаастаабыттарын — куту-руктарын быспыттарын, муостарын холбуу баайталаабыттарын, биилээҕинэн баһырдыбыттарын иһин общественность иннигэр эппиэттээтилэр.

Суут киһилэргэ кадирги хамаалдьыларын иһин ытаанах бынтабары биэрдэ.

Т. СОКОЛЬНИКОВ, табаарыстыы суут председателэ.

Мунура суох махтанабын

Мин 1974 сыллаахтан оройуоннааҕы балыыһаҕа эмтэнэбин. Ити кэмҥэ балыыһа үлэһиттэрэ дьон доруобуйатын туһугар дьиҥ-чахчы истинник кыһаналларын, ыарыһахтарга эйэҕэстик сыһыаннаһалларын үчүгэйдик биллим уонна онтон улаханнык астынным.

Миэхэ, кырдьаҕас, ыарыһах киһиэхэ, күн-ый буолар, эмтиир врачтарбар Евдокия Семеновна Оконешниковаҕа уонна Мария Ивановна Ермоловаҕа, окулистарга Лена Викторовна Ермолаеваҕа итиэннэ Александра Алексеевна Ермолаеваҕа ис сүрэхпиттэн мунура суох махтанабын.

В. ИГНАТЬЕВ.

Чурапчы с.

ЫЙЫТЫЫ—ЭППИЭТТИИБИТ

ИТИРИКСИТ БЫРААҔА ХААРЧАХТАНЫАН СӨП

Сорох ыйаар: «Дьиэ-кэргэн аҕата хамнаһын үксүн арыгы гынан иһэр буоллаҕына, хамнаһын бэйэтэ ылар бырааҕын быстарар туһунан сокуон баар дуо?» диэн ыйыталлар.

Онно оройуон народнай судьуйата Е. И. МАКАРОВ маннык эппиэттиир:

«Оннук сокуон баар. РСФСР Гражданскай Кодексын 16-с ыстатыйатыгар этиллэр: «Куруутун итириктиир, ол түмүгэр дьиэ-кэргэн материальнай балаһыанньатын мөлтөтөр гражданин суут ураа ҕынан бырааҕа хаарчахтаныан сөп» диэн.

Ол эрэ суут ураабынан итириктиир киһи хамнаһын бэйэтэ ылар, малаһыттан арыгыны атыылаһар бырааҕа быһыллар. Киһи оннугар опека органа (бу түбэлтэҕэ эмп органа) атын киһини аныыр, кини бырааҕа быһыллыбыт киһи хамнаһын ылан дьиэ-кэргэн туһатыгар туттар. Опекунунан үксүгэр киһи кэргэнэ, соҕуннай сааһын ситиит оҕото эбэтэр аймахтара аналлар.

Арыгыһыт киһи бырааҕын хаарчахтыыр туһунан боппуруоһу суут иннигэр дьиэ-кэргэн чилиэннэрэ, профсоюз местком эбэтэр атын да общественнай тэрилтэлэр, опека органа (үөрэх салаата, эмп тэрилтэтэ), прокуратура органа көтөҕөр бырааптаахтар.

Бырааҕа хаарчахтаммыт граждани көннөрүнэр түбэлтэтигэр үөһээ ааттаммыт дьон уонна тэрилтэлэр туруорсууларынан суут, бэйэтин ураабын көтүрэн, кини бырааҕын төлүүгэр түһэрэр.

Манна даҕатан эттэххэ, бу дьайыылаах, олус туһалаах сокуон биһиги оройуоммутугар туттуллубатын кэриэтэ. Иннинитин туһааннаах дьон-нор уонна тэрилтэлэр бу бырааҕынан туһаналларыгар баҕарабыт».

Редактор А. Е. ЧИЧИГИНАРОВ.

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700. Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор — 21-395, отделлар — 21-495, уопсай — 21-505.

«Саҥа олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.

Индекс 54907 Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Объем 1 печ. лист. ЧУРАПЧИНСКАЯ РАЙОННАЯ ТИПОГРАФИЯ. с. Чурапча, ул. Карла Маркса 12. Тираж 3250. № ЗАКАЗА 146.